

శ్రీః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది ॥

కవితార్కికసింహ సర్వతంత్రస్వతంత్ర
శ్రీమద్వేదాంతదేశిక విరచితం మహాకావ్యం

॥ యాదవాభ్యుదయః ॥

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by*

Sunder Kidambi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజమహాదేశికన్

His Holiness *śrīmad āṇḍavan* of *śrīraṅgam*

*This was typeset using skt, L^AT_EX, Itrans, and the **Tikanna** font.

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
॥ యాదవాభ్యుదయః ॥
॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

అథాధికారచ్యవనాద్య ఇంద్రాః
పంచాభవన్ పాండుసుతాః పృథివ్యాం |
జయార్థినస్తే జగదేకనాథం
ప్రవేదిరే సత్త్వధనాః సదారాః ॥ 23.1 ॥

తమోపహైస్తత్త్వవిదామృషీణాం
వాక్యైస్త్రవేదీమనుసంజిహ్వనైః |
కృష్ణం యథావత్ కృతినో విదంతః
తస్యాభవన్ ప్రాణసమాః సఖాయః ॥ 23.2 ॥

తదాశ్రయాస్తత్ప్రణిధేయకృత్యాః
తేనైవ నాథేన సదా సనాథాః |
అపారయన్ యోగిభిరప్యజయ్యాన్
బాహ్యంతరాన్ జేతుమరాతివర్గాన్ ॥ 23.3 ॥

ప్రతిక్రియాః ప్రాగ్భవదుష్కృతానాం
ప్రాణోపరోధేఽపి నిరుద్ధపాపాః |
ధీరాస్త్రోకీసుహృదః ప్రసాదాత్
విపాకరమ్యా విపదః ప్రసేహుః ॥ 23.4 ॥

అలంఘయన్ విశ్వపతేః ప్రసాదాత్
వృత్తిం పరాచీమివ వీతరాగాః |

అరాతిభిశ్చద్మవిధిప్రవీణైః

ఆపాదితామగ్నిజలాదిపీడాం || 23.5 ||

కలింగనీతిం కలహైకతానాం

కర్ణం చ పార్థేన నిబద్ధపైరం |

ఆస్థాయ దుః శాసనపూర్వజన్మా

ధర్మోత్తరాఽ జేతుమియేష పార్థాఽ || 23.6 ||

స రాజసూయక్రతుధర్మపత్నీం

భీమేన గాండీవభృతా చ మాన్యాం |

ద్యూతచ్ఛలాత్ప్రాపితదాసభావాం

సాధ్వీం ముధా పర్యభవత్ సభాయాం || 23.7 ||

అనన్యనాథాం స్థితిమాప్పువంత్యా

నాథః స్వసంబోధననామగర్భం |

శుశ్రావ దూరాంతరితోఽపి శౌరిః

ప్రాక్రోశనం పార్థపతివ్రతాయాః || 23.8 ||

మిథ్యావిచారాన్మిషతాం గురూణాం

ప్రభుః సతాం పాండవధర్మపత్నీం |

దుః శాసనవ్యాకులితోత్తరీయాం

అక్షయ్యకౌశేయవతీమకార్షత్ || 23.9 ||

అవాప్తుకామాః ప్రబలైరమిత్రైః

అక్షచ్ఛలేనాపహృతం స్వరాజ్యం |

నిక్షిప్తకర్తవ్యభరా బభూవుః

సత్త్వాధికాః సాత్వతయూథనాథే || 23.10 ||

స్వాతంత్ర్యగంధద్విరదాంకుశేన

స్వేనైవ శీలేన వినీయమానః |

అనన్యలభ్యం ప్రతిలంభితోఽభూత్
 ప్రభుః స్వయం పాండవదూతభావం || 23.11 ||

స తాదృశీమాద్రియత త్రిధామా
 ప్రేష్యక్రియాం ప్రేషితదేవబృందః |
 నను ప్రభూణాం నిరపేక్షభూమ్నాం
 ప్రసాధనం భక్తజనే గుణత్వం || 23.12 ||

అపి ప్రభూతానుగుణక్రియాభ్యః
 శ్లాఘాపదం తత్త్వవిదాం బభూవ |
 అనన్యతంత్రస్య విభోస్తదేతత్
 నాథోచితం నంతృషు పారతంత్ర్యం || 23.13 ||

తపస్యతః పుత్రసముద్భవార్థం
 మార్గాగతం మోచయతః పిశాచం |
 అజన్మనో జన్మభృతశ్చ శౌరేః
 స్వామిత్వసంవాది బభూవ దూత్యం || 23.14 ||

సరోషసీరాయుధహేతిశక్త్యా
 సాచీకృతాం కౌరవరాజధానీం |
 అద్యాపి గంగాసలిలప్రవాహే
 ప్రక్రాంతపాతామివ సంప్రపేదే || 23.15 ||

ఖద్యోతవద్ధర్శితఖంజదీప్తీన్
 ప్రజ్ఞాదృశో భూమిభృతః సభాయాం |
 ప్రాప్తోదయో భానురివ త్రిధామా
 ప్రచ్ఛాదయామాస కురూన్ స్వధామ్నా || 23.16 ||

తదాగమేన ప్రతిపన్నహారాః
 తద్దర్శనేనాహితపారవశ్యాః |
 అతర్కితప్రస్మృతవైరబంధాః
 వృత్తిం ద్విషంతో విదధుర్యథార్హం || 23.17 ||

ఉలూఖలే భక్తగుణే చ బద్ధం
 గుణోత్తరే గోపవధూస్తనే చ |
 ఇయేష బంధుం జగదేకబంధుం
 దుర్యోధనో దుస్త్వజమృత్యుపాశః || 23.18 ||

ప్రకాశయన్ కించిదివాప్రమేయః
 ప్రభావమాత్మీయమనన్యవేద్యం |
 ముహుః ప్రతీపాచరణోత్సుకానాం
 మోఘాశతాం మూఢధియామకార్షీత్ || 23.19 ||

స్వవేదితం సంసది ధార్తరాష్ట్రే
 సంధిత్సతో ధర్మసుతస్య వాక్యం |
 అనాదదానే సురభిన్నివృత్తః
 సానుగ్రహో విగ్రహమన్వమంస్తః || 23.20 ||

నరాంశజుష్టేన ధనంజయేన
 రథీ భవన్ సారథిరాత్మనా చ |
 ధనుర్భృతా తోత్రభృతా చ భేజే
 పృథక్త్వమైక్యం చ యథాప్రమాణం || 23.21 ||

రథాధిరూఢం చ రథం చ రక్షన్
 యథార్థతో దర్శయతి స్మ యంతా |
 త్రయ్యంతచింతానిరపేక్షమీశః
 తత్తాదృశం తత్త్వవిభాగమాద్యం || 23.22 ||

పురఃస్థితే గోప్తరి విశ్వహేతౌ
 పశ్చాదవస్థాయని తత్ప్రవర్త్యే |
 అనన్యయోగాత్ స రథో బభార
 ప్రాధీతవేద్యాం ప్రణవప్రవృత్తిం || 23.23 ||

ప్రభుర్భౌ ప్రగ్రహతోత్రపాణిః
 కాలాత్మనా భావితపాశదండః |
 యదా తదా దేవగణేన మేనే
 శాంతం బలం శాంతనవప్రధానం || 23.24 ||

ధురంధరః స్వర్గనికేతనానాం
 ధుర్యోత్థైర్ధూసరితో రజోభిః |
 రరాజ మధ్యే రథయూథపానాం
 గోష్ఠే పశూనామివ గోపవేషః || 23.25 ||

సముద్రసంఘాతనిభే నృపాణాం
 సైన్యద్వయే సంయతి సంప్రవృత్తే |
 అస్థానకారుణ్యవశాన్నివృత్తం
 ధనంజయం వీతశుచం వితేనే || 23.26 ||

ఫలాదపి స్వాదుతమప్రరోహం
 ప్రోత్సాహనే సఖ్యురివోద్యతః సః |
 జగద్ధితార్థాయ జగౌ దయావాన్
 అన్యైరవిజ్ఞేయమనన్యధర్మం || 23.27 ||

చిరంతన్నేహదయాదిమూలం
 చింతార్ణవం నిస్తరతో దురంతం |
 కిరీటినః కేశవసూక్తిరాసీత్
 కాలోచితా కాచన పోతపాత్రీ || 23.28 ||

అభంగురైర్థౌ తఫలానుషంగాత్
 విద్యాశరైర్విశ్వగురోరుపాత్తైః |
 వివేకధన్వా విషమానజైషీత్
 అంతః స్థితాఽ జిష్ణురరాతిసంఘాఽ || 23.29 ||

ఉపఘ్నభూతాం శ్రుతివల్లరీణాం
 ఉపాస్త తుష్యన్నుపదేశముద్రాం |
 నఖాంశుభిః క్షిప్తతమఃకలంకాం
 నాథస్య పార్థో నతపూర్వభాగః || 23.30 ||

విభక్తసామాన్యవిశేషధర్మా
 ప్రాదుర్భభూవోపనిషత్ ప్రభోర్యా |
 స ఏవ తాం వ్యాసమునిః సమీచీం
 పర్యగ్రహీద్భారతవేదవక్తా || 23.31 ||

అభంజనీయాం పరధర్మసత్తాం
 అనశ్వరీం భారతసూర్యదీప్తిం |
 విదుః శ్రుతీనామనఘాం వయస్యాం
 గీతామసమ్మాఢజనావిగీతాం || 23.32 ||

కపిధ్వజస్తస్య విభోరపశ్యత్
 తదర్పితం చక్షురవాప్య దివ్యం |
 విరించిపూర్వైరపి దుర్నిరీక్షం
 విశ్వాశ్రయం రూపమశేషమూర్తేః || 23.33 ||

తస్మిన్నభివ్యాప్తసమస్తలోకే
 స తత్స్వరూపేణ వికల్ప్యమానే |
 విడంబితాఽ గోపురధారిబింబైః
 దేవాఽ విభోరైక్షత దివ్యదేహే || 23.34 ||

ప్రఖ్యాతదీక్షం ప్రణతార్తిభంగే
 పార్థస్తదా దైత్యరిపుం ప్రపన్నః |
 వినాశయామాస బలం రిపూణాం
 విపత్ప్రీతీకారపరేణ సఖ్యా || 23.35 ||

స్వహస్తపద్మాంచిత తోత్రపాశః
 స్వచ్ఛందలీలాసహధర్మచారీ |
 గతాగతైరప్రతిమైః స చక్రే
 జయశ్రియో జైత్రరథేన డోలాం || 23.36 ||

సవిస్మయః సంయతి సవ్యసాచీ
 తత్తాదృశా సారథినా సమేతః |
 మనోజవానాం నిజసాయకానాం
 అగ్రేసరం స్యందనమన్వపశ్యత్ || 23.37 ||

యథా నియచ్ఛత్యయమింద్రయాశ్వాన్
 జీవాశ్రయే దేహారథే నిబద్ధాః |
 తథాఽర్జునస్యందనధుర్యనేతా
 బభూవ నాన్యేన నిదర్శనీయః || 23.38 ||

యదేకదేశే నిఖిలం తదన్యత్
 తద్దేహభాగేషు చ సంవిభక్తం |
 రథైకదేశే తమవేక్ష్య పార్థః
 ప్రాబుద్ధ తం సారథీమప్రతర్క్యం || 23.39 ||

నివర్తితం వైరిజనోపమర్దాత్
 న్యస్తం రథే చక్రముపాదదానః |
 నతప్రతిజ్ఞానుపరోధహేతోః
 ఆత్మప్రతిజ్ఞామజహాత్ స్వతంత్రః || 23.40 ||

ద్విషత్ప్రియుక్తం దురపోహమస్త్రం
 భుజాంతరాలేన విభుః ప్రతీచ్ఛన్ |
 విధాయ వైకల్పికవైజయంతీం
 ప్రచ్ఛాదితం ప్రాణయతి స్మ పార్థం || 23.41 ||

నివేశితాం తస్య పదే చ పూజాం
 నిశామ్య గంగామివ చంద్రమౌలౌ |
 అనన్యసామాన్యమమస్త సఖ్యుః
 సంకోచవైదేశికమీశ్వరత్వం || 23.42 ||

దివాకరేఽనస్తమితేఽతిగాఢం
 తమః సృజంస్తామసమోహనార్థం |
 ప్రపన్న రక్షాప్రతిపన్న దీక్షః
 సత్యాభినంధం విదధే సఖాయం || 23.43 ||

సురైరశేషైరపి జాతరోషైః
 స దుర్జయాఽ భీష్మముఖాఽ జిగాయ |
 సహాయశక్త్యా యుధి సవ్యసాచీ
 కిం దుష్కరం కేశవమాశ్రితానాం || 23.44 ||

స్వప్నః కిమాసీదథవేంద్రజాలం
 బభూవ గంధర్వపురీ కిమేషా |
 ఇతీవ శంకాం విదధే ప్రలీనా
 పతాకినీ కౌరవపాండవానాం || 23.45 ||

ఆకృష్టదేవాసురసాంపరాయైః
 ఓజస్వినాం శస్త్రభృతాముదంతైః |
 ప్రాయస్తదా ప్రత్యవహారలీలం
 ఆకాలికిం విశ్వభుగన్వభుంక్త || 23.46 ||

జిఘాంసురష్టాదశ సంపతంతీః
 అక్షౌహిణీరదుభ్రతభీమరూపాః |
 స్వతంత్రయామాస మిథఃప్రతీపాన్
 సూత్రావసక్తానివ దారుమర్త్యాన్ || 23.47 ||

కృషీవలః స్థావరజంగమానాం
 క్షేత్రే కురూణాం సమకాలపాకాన్ |
 అనీకశాలీన్ భుజశాలివర్షైః
 ఫలోపపన్నాన్ ప్రభురిత్యలావీత్ || 23.48 ||

నిస్తీర్య సంగ్రామమహాసముద్రం
 సంసారపోతేన పరేణ సఖ్యా |
 ధనంజయస్తత్పదమేవ భేజే
 నిధూర్తనీహారదివాకరాభః || 23.49 ||

ద్రౌణీస్తదా సౌప్తికమాదధానః
 కృపేణ సార్ధం కృతవర్మణా చ |
 హతాహితైః పాండుసుతైరవాప్తం
 సైన్యావశేషం శమయంబభూవ || 23.50 ||

ఇత్థం దశాష్టౌ చ నిపాత్య భూమా
 అక్షౌహిణీరదుభ్రతభీమరూపాః |
 సతాం పతిః సత్త్వ సమృద్ధిరోగాత్
 ఉల్లాఘితామాతనుతేవ పృథీవం || 23.51 ||

విభుః స్వసంకల్పహతాన్ వినిఘ్నన్
 ధర్మైకతానేన ధనంజయేన |
 ప్రతోదసందంశికయోదహార్షీత్
 పాంచాలకన్యాపరిభూతిశల్యం || 23.52 ||

పరాస్త్రవిస్రంసితముత్తరాయాః
 పద్మాసనాద్యైరపి పూజితేన |
 గంగాధరణ్యోః ప్రభవేన గర్భం
 పస్పర్శ పాదేన పరావరేశః || 23.53 ||

విప్రోషితం ద్రోణిశరేణ బాలం
 సంజీవయన్ పాదరజఃప్రభావాత్ |
 వధూకృతక్షుద్రశిలావిశేషం
 రామానుజో రామమివాన్వకార్షీత్ || 23.54 ||

తస్య శ్రుతిశ్రేణిశిరోధృతానాం
 స్పర్శః ప్రజేశాదిభిరీప్సితోఽభూత్ |
 పరీక్షిదుత్థానపరీక్షితానాం
 అఘచ్ఛిదామంఘ్రిరజఃకణానాం || 23.55 ||

అజాతదీనాం ద్రుపదోద్భవాయాః
 కాలస్య దీప్తామివ ఖడ్గరేఖాం |
 విపక్షసంహారమహాభుజంగీం
 వేణీం ప్రియైః సంశమయాంబభూవ || 23.56 ||

పితామహాయ ప్రతతాన పార్థః
 శరప్రయుక్తం శయనం యదగ్ర్యం |
 యోగాసనం యోజితచిత్తధైర్యం
 తదేవ పర్యాప్తగుణం తదాఽఽసీత్ || 23.57 ||

విన్యస్య ధర్మతనయే విజయాధికారం
 సఖ్యాఽర్జునేన యశసేవ ధనుర్ధరాణాం |
 దధ్మో స దైత్యమథనో యుధి పాంచజన్యం
 వృష్ణ్యంధకాదిపరిశేషితభూమిభారః || 23.58 ||

ప్రత్యానినాయ రథమాత్తజయః స జన్యాత్
 ధన్యావలోకనధనంజయ దర్శనీయః |
 సారథ్యసంవిదవధీరితహేతిజష్టః
 సేనాపరాగపరిధూసరకుంతలశ్రీః || 23.59 ||

ఆలింగ్య గాఢమవగాఢరసం రణాబ్ధౌ
 వీరవ్రణైః కృతవిభూషణమింద్రసూనుం |
 అన్యాయతారపరికల్పనకేలిలోభాత్
 ఐక్యం నినాయ నిజమంశమివాన్యనిష్ఠం || 23.60 ||

రణభువి శరతల్పే లీలయా శాయితేన
 స్వపదసముదితాయాః సూనునా సిద్ధసింధోః |
 అనతిచిరవిలంబాదాప్తుకామం ధరిత్రీం
 కలిమివ శమయిష్యన్ ఖ్యాపయామాస ధర్మాన్ || 23.61 ||

అప్రత్యూహితసార్యభౌ మవిభవైరభ్యర్చితః పాండవైః
 ప్రత్యావృత్తమహోత్సవేన ముదితాం ప్రాప్తః పురీం ద్వారకాం |
 ప్రత్యక్షం ప్రథయాంబభూవ విహరన్ ప్రీతః ప్రియాభిః సమం
 శుద్ధః సామపదాగమైరధిగతాం స్వాధీనతాం శ్రీపతిః || 23.62 ||

|| ఇతి కవితార్కకసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య శ్రీమద్వేంకటనాథస్య
 వేదాంతాచార్యస్య
 కృతిషు యాదవాభ్యుదయే మాహాకావ్యే త్రయోవింశః సర్గః ||